

§ 90

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnan lausunto kaupunginhallitukselle sosiaalidemokraattisen valtuustoryhmän aloitteesta nuorten hyvinvointipalveluiden saatavuuden turvaamisesta

HEL 2023-003754 T 00 00 03

Lausunto

Kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunta antoi asiasta seuraavan lausunnon:

Kulttuuri ja vapaa-aikalautakunta toteaa, että vaikka suurin osa nuorista voi keskimääräisesti hyvin, on osalla pahoinvointia ja ongelmia elämässään. Pahoinvointi voi näkyä monenlaisena oireiluna, ja sen taustalla voi olla erilaisia syitä ja palvelutarpeita. Näin myös palveluiden tulee vastata monenlaisiin tarpeisiin. Niin ehkäisevään työhön kuin korjaavan työhön tarvitaan panostuksia ja kehittämistä. Nuorille tulee mahdollistaa tukea ja palveluita oikea-aikaisesti matalalla kynnyksellä ilman kohtuuttomia odotusaikoja, niin ehkäisevästi, kuin silloin, kun tilanne on akuutti.

Ryhmäaloitteessa esitettyihin toimenpiteisiin todetaan seuraavaa:

Suomen harrastamisen mallin yhdenvertaista toteutumista vahvistetaan etsivän harrastustoiminnan laajentamisella.

Harrastamisen Suomen mallissa Helsingissä on mukana kaikki Helsingin kaupungin alueella olevat ala-, ylä- ja yhtenäiskoulut, sekä kaupungin omat, että valtion sopimuskoulut ja yksityiset oppilaitokset. Helsingissä on 129 koulua, joissa on yhteensä noin 150 toimipistettä. Kouluis- ta 14 on ruotsinkielisiä ja lisäksi yksityiskoulujen puolella on myös ruotsinkielistä opetusta esim. Rudolf Steinerskolan. Malli toimii myös Helsingissä sijaitsevilla erityiskouluilla, jotka palvelevat laajemminkin pääkaupunkiseutua. Erityiskouluissa harrastusryhmät ovat pienempiä ja useissa tapauksissa vaativat avustavan ohjaajan, ja joillakin osallistujilla on myös oma avustaja mukana. Erityiskoulujen nuoret jäävät herkästi normaalin harrastustoiminnan ulkopuolelle, ja on merkityksellistä tuoda harrastukset myös nuorille, joilla lähtökohtaisesti on enemmän haasteita ja vähemmän mahdollisuuksia hakeutua vapaa-ajan harrastustoimintaan.

Kohderyhmänä Helsingissä ovat kaikki 3.–9.-luokkalaiset oppilaat. Kohderyhmä on suuri, 43 979 oppilasta. Kohderyhmän oppilasmäärä on kasvanut viime kaudesta 304 oppilaalla. Suurin kasvu on yläkouluikäisissä, muun kielisissä ja erityisen tuen tarpeen oppilaissa. Säännöllisissä viikoittaisissa harrastuksissa on mukana 6 225 oppilasta ja vii-

koittain on harrastuksia 652 tuntia. Helsingissä panostetaan vahvasti harrastusten saavutettavuuteen ja yhdenvertaisuuteen. Tärkeä menetelmä tähän on Helsingin kolmen korin malli, jossa jokaiselle koululle tarjotaan kolmen harrastuskorin harrastuksia, kulttuurisia, liikunnallisia sekä digitaalisia ja muita harrastuksia. Näin varmistetaan, että lasten ja nuorten toiveisiin pystytään vastaamaan laajalla kirjolla harrastuksia.

Etsivän harrastustoiminnan hanke aloitti Helsingissä elokuussa 2022. Hanke kestää vuoden 2023 loppuun asti. Hankkeen tavoitteena on ohjata harrastamattomia nuoria harrastuksiin, kuulla nuorten omia ajatuksia harrastamattomuudesta sekä mallintaa ja levittää hyviä käytäntöjä olemassa olevien toimijoiden hyödynnettäväksi. Hankkeen kolme nuorisohjaajaa ovat jalkautuneet 22 koululle löytämään ja ohjaamaan nuoria niin Harrastamisen Suomen mallin, nuorisopalveluiden kuin kolmannen sektorin järjestämiin harrastuksiin. Harrastamattomia nuoria on tavoitettu lisäksi mm. koulujen eri toimijoiden, vanhempien, sosiaalityön ja maahanmuuttoyksikön kautta. Harrastusohjausta hankkeessa on annettu huhtikuun loppuun mennessä noin 250 kertaa. Nuorille suunnatussa kyselyssä nuoret ilmoittivat suurimmaksi harrastamisen esteeksi 'en ole löytänyt minua kiinnostavaa harrastusta' (36 %). Muita harrastamisen esteitä olivat mm. kiinnostuksen puuttuminen, väsymys, arjen kuormittavuus ja perheen vähävaraisuus.

Etsivä harrastustoiminta on osoittautunut harrastusten saavutettavuutta parantavaksi ja yhdenvertaisuutta lisääväksi, sekä yksinäisyyttä vähentäväksi toiminnaksi. Hankkeen tuomat opit ja hyvät käytännöt kuvataan ja siirretään jatkossa alueellisen nuorisotyön ja koulunuorisotyön, sekä muiden koulussa lasten ja nuorten kanssa toimivien ja harrastusohjausta tekevien toimijoiden käytettäväksi ja rakennettavaksi osaksi perustehtävää.

Kaikilla lapsia ja nuoria työssään kohtaavilla ammattilaisilla tulee olla osaamista ottaa päihteiden käyttö ja mielenterveys puheeksi lapsen, nuoren ja läheisten kanssa.

Kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalla otettiin vuonna 2022 käyttöön Hyvinvointia yhdessä (HYVÄ)-malli (Common approach (CA) -malli), joka on kokonaisvaltainen huolen tunnistamisen ja perustason puheeksi ottoa tukeva malli. Malli on valittu Helsingissä toimialojen yhteiseksi malliksi. Mallin avulla lisätään osaamista tuen tarpeiden havaitsemiseksi vahvistamalla kokonaisvaltaista kuvaa lapsen/nuoren hyvinvoinnista ja luodaan samalla toimijoiden yhteistä kieltä helpottaen näin eri ammattiryhmien välistä vuorovaikutusta. Lasten ja nuorten ohjaustyötä tekeviä on kulttuurin ja vapaa-ajan toimialalla koulutettu mallin käyttöön laajasti ja uusien työntekijöiden koulutusta eri palvelukokonaisuuksissa jatketaan myös kuluvana vuonna. Lisäksi päihteiden käytön ja mielenter-

veyden puheeksi ottamiseksi tarjotaan henkilöstölle muita kohdennettuja lisäkoulutuksia.

Mielenterveyden edistämiseksi nuorisotyössä panostetaan parhaillaan yksinäisyyden ehkäisyyn. Asia halutaan nostaa esiin erityisenä kysymyksenä ja lisätä osaamista siinä. Yksinäisyyden ehkäisyn kehittämisen hankkeessa tavoitteena on, ettei kukaan jäisi yksin eikä ketään suljettaisi ulkopuolelle. Meneillään olevassa työssä määritellään, mitä yksinäisyystyö tarkoittaa nuorisotyössä, mallinnetaan nuorisotyön yksinäisyyttä ehkäiseviä toimintatapoja ja laaditaan toimenpidesuunnitelma yksinäisyyden ehkäisemisen edistämiseksi nuorisotyössä. Hankkeessa yhteistyötä tehdään Helsinki Mission ja School to Belong -hankkeen kanssa, sekä tutkimusyhteistyötä Turun yliopiston kanssa.

Palvelujen tulee jalkautua paremmin sinne, missä lapset ja nuoret viettävät aikaa, kuten esimerkiksi koululle tai kadulle. Toimialojen rajoja ylittäviä moniammatillisia työpareja vahvistetaan ja prosesseja tehostetaan vastuita ja tietoja jakamalla.

Nuorisotyö jalkautuu Helsingissä niin kouluille, tapahtumiin, kadulle ja kuin muihin julkisiin tiloihin, joissa nuoret eri puolilla Helsinkiä viettävät aikaa. Jalkautuvan työn tavoitteena on saada luottamuksellinen kontakti kaupunkitilassa aikaansa viettäviin nuoriin ja nuoriin aikuisiin, olla läsnä nuorten keskuudessa, tukea, neuvoa ja palveluohjata nuoria heidän elämäänsä liittyvien haasteiden kanssa sekä kartoittaa erilaisia nuorten elämään liittyviä ilmiöitä. Työssä ammattilaisten tukea viedään sinne, missä sitä ei muuten välttämättä ole tarjolla. Jalkautumista tehdään niin paikallisesti asuinalueilla, kuin keskitetysti koko Helsingissä ja PK-seudulla. Työtä tehdään ja kehitetään yhdessä eri toimijoiden, kuten järjestöjen ja seurakuntien jalkautuvan työn, muiden kuntien nuorisotoimien, poliisin ja sosiaali- ja terveystoimen jalkautuvan työn kanssa. Jalkautuva nuorisotyö on viime vuosina vahvasti laajentunut ja kehittynyt, niin rakenteiltaan, resursseiltaan kuin yhteistyöltään, mutta iso osa laajentuneista resursseista tulee erilaisina määräaikaisina lisäavustuksina.

Nuorisotyötä kouluissa ja oppilaitoksissa on viime vuosina vahvistettu merkittävästi ulkopuolisen rahoituksen avulla. Koulunuorisotyössä nuorisotyö viedään koulun arkeen ja nuorille tarjotaan mahdollisuus kohdata aikuinen, jolla on heille aikaa. Koulunuorisotyö toimii sekä osana oppilaitoksen hyvinvointi ja kasvatustyötä, että vastaa suoraan nuorilta nouseviin tarpeisiin ja toiveisiin. Lisäksi se toimii luontevana linkkinä muihin nuorten vapaa-ajan palveluihin. Jatkossa koulunuorisotyötä kehitetään edelleen, ja sen kohdentumista ja rahoitusmahdollisuuksia pyryvämmäksi toiminnaksi tullaan tarkastelemaan.

KouluPT on maksuton, matalan kynnyksen liikuntaneuvontapalvelu Helsingin kaupungin koulujen yläkouluikäisille. Toiminta on tarkoitettu nuorille, jotka liikkuvat terveytensä kannalta liian vähän esim. opetus-suunnitelmaan kuuluvien Move! -mittausten perusteella. KouluPT-toiminnan tavoitteena on vaikuttaa liikkumista selittäviin taustatekijöihin, kuten nuorten kokemaan liikunnalliseen pätevyyteen, vertaistukeen ja yhteisöllisyyden tunteeseen. KouluPT-liikuntaneuvonnassa nuori voi osallistua pienryhmä- tai yksilömuotoiseen toimintaan. Ennen liikuntaneuvontaprosessiin tuloa nuori tavataan omalla koululla koulupäivän aikana ja muutoinkin liikuntaneuvontaa toteutetaan mahdollisimman lähellä nuoren arkiympäristöä. Toimintaan osallistuneista nuorista 67 prosentilla ei ollut harrastusta. Palvelua on toteutettu vuodesta 2017 alkaen kiinteässä yhteistyössä liikuntapalvelun, perusopetuksen ja koulu-terveydenhuollon kanssa. Toiminnasta ja sen rahoituksesta vastaa kasvatuksen ja koulutuksen toimiala. Hankkeen rahoitus päättyy vuoden 2023 lopussa. Toiminnan jatkorahoitukselle on suuri tarve.

Valtionavusteisen etsivän nuorisotyön, jota toteutetaan niin kaupungin omana toimintana, kuin ostopalveluna nuorisojärjestöiltä, tehtävänä on tavoittaa tuen tarpeessa olevia 15–28-vuotiaita nuoria. Etsivä nuorisotyö on tiivis osa nuorten ja nuorten aikuisten palveluverkostoa, auttaa nuoria yksilöllisesti sellaisten palvelujen ja muun tuen piiriin, joilla edistetään itsenäistymistä, osallisuutta yhteiskuntaan ja muuta elämänhallintaa, sekä pääsyä koulutukseen ja työmarkkinoille. Etsivään nuorisotyöhön tulevilla nuorilla voi olla taustalla monenlaisia tuen ja palveluiden tarpeita, ennen kuin opiskelu tai työ voi olla mahdollista. Nuorisopalveluihin on myös lisätty henkilöstöresursseja toisen asteen opiskelijoiden tueksi. Ohjaamossa aloitti vuonna 2022 neljä oppivelvollisuusohjaajaa, jotka tukevat oppivelvollisuusiässä olevia nuoria, joilla on haasteita pysyä opinnoissa.

Nuorisotyön muut kohdennetut yksilöllisen tuen palvelut, kuten Luotsi-toiminta, toimivat nuorten kanssa eri ympäristöissä edistäen nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia osallistumiseksi, mielekkään tekemisen ja tarvittavan tuen löytymiseksi. Työ on vahvasti verkostoitunutta muiden nuorten palveluiden ja toimijoiden kanssa. Nuoria ohjautuu mukaan muun muassa koulujen oppilashuollon ohjaamana. Lisäksi verkossa tehtävää nuorisotyötä sekä siihen liittyviä palveluohjausketjuja kehitetään parhaillaan. Esimerkkinä erilaisiin ympäristöihin vietävistä palveluista mainittakoon verkossa toimiva digitaalinen nuorisotalo SairaalaNuta, joka on tarkoitettu lapsille ja nuorille, jotka ovat joko avohoidossa kotona tai osastohoidossa Helsingin Uuden Lastensairaalassa. Näille lapsille ja nuorille pidetään toiminnallista nuorisotilaa verkossa tarjoten mahdollisuuksia osallistua toimintaan ja tavata vertaisia sekä nuorisoohjaajia sairaudesta tai mahdollisesta erityksestä huolimatta. SairaalaNuta on haastavassa elämäntilanteessa olevien lasten ja nuor-

ten oma nuorisotalo. Hanketta toteutetaan AVI-rahoituksella yhdessä HUMAK:n ja Kymppin Lapset ry:n kanssa.

Kulttuuripalveluiden niissä toimipisteissä, joissa tuotetaan kulttuuri- ja taidepalveluita lapsille ja nuorille (so. Helsingin kaupungin museo, Helsingin kaupunginorkesteri, Stoa, Kanneltalo, Malmitalo, Vuotalo, Maunula-talo, Stoa, Caisa, Annantalo) toimitaan sekä omissa toimitiloissa että jalkaudutaan toimitilojen ulkopuolelle. WHO:n laajan raportin (2019) mukaan taidetoimintaan osallistuminen sekä taiteen kokijana että tekijänä voi ehkäistä lukuisia psyykkisiä ja fyysisiä sairauksia sekä hoitaa ja auttaa selviytymään useiden akuuttien ja kroonisten sairauksien kanssa. Kulttuuripalveluissa tuotetaan paljon erilaisia kulttuuripalveluita lapsille ja nuorille: kynnys osallistua on matala, sillä palvelut ovat suurimmaksi osaksi maksuttomia ja palveluita jalkautetaan sinne, missä lapset ja nuoret ovat. Taidetoimintaa toteutetaan mm. leikkipuis-toissa, kouluissa, päiväkodeissa ja ulkotiloissa. Tutkimuksissa on todettu taiteen ja taiteellisen toiminnan merkitys syrjäytymisen tai syrjäin jäämisen ehkäisemisessä. Taide vaikuttaa myönteisesti mielen hyvinvointiin, elämän laatuun ja onnellisuuteen. Kulttuuripalveluiden monet laadukkaat konseptit (esim. 5x2-taideopetus, kulttuurikurssit, Kulttuurin kummilapset) tuovat taidetta ja kulttuuria maksuttomasti lasten ja nuorten saataville. Kaikki kulttuuripalveluiden toimijat jakavat ajatuksen siitä, että jalkautuminen on pitkälti resurssikysymys, mutta yhteinen tavoite.

Rikoksilla oireileville nuorille tarjottavaan Ankkuri-toimintaan tulee osoittaa lisää resursseja.

Nuorisopalveluissa on tiivistetty yhteistyötä poliisin kanssa merkittävästi aloittamalla aluehallintoviraston avustamana uusi kahden vuoden kokeilu yhdessä ennalta estävän poliisin toimintojen kanssa. Hankkeessa nuorisotyöntekijät toimivat tiiviissä yhteistyössä ennalta estävän toiminnon ankkuriryhmän kanssa, joka koostuu kahden etsivän nuorisotyöntekijän lisäksi toiminnossa työskentelevistä poliiseista, kolmesta sosiaalityöntekijästä ja psykiatrisen sairaanhoitajasta. Ankkuriryhmässä etsivä nuorisotyöntekijä kuulee, ohjaa nuorta, tekee moniammatillista yhteistyötä, neuvoo erilaisiin palveluihin ja tukee helsinkiläisiä rikoksilla oireilevia tai muuten syrjäytymisvaarassa olevia nuoria haasteellisissa elämäntilanteissa. Työskentely on niin asiakkaiden yksilöohjausta, kuin julkisessa tilassa nuorten kohtaamista ja ryhmäilmiöihin reagoimista yhdessä ennalta estävän poliisien kanssa. Kokeilussa toimivat etsivät nuorisotyöntekijät jalkautuvat myös ennalta estävän toiminnon poliisien kanssa kadulle ja kouluihin asiakastyöhön kohtaamaan nuoria. Tarkoituksena on kehittää uusia tapoja siihen, miten etsivän nuorisotyön piiriin saadaan ohjattua asiakkaita poliisin, koulujen ja erilaisten alueellisten yhteistyöryhmien kautta.

Nuorisopalveluissa aloitettiin vuonna 2022 valtionavustuksella kaksi-vuotinen Nuorten väkivallan ehkäisyhanke. Parhaillaan hankkeen laajentamiseksi ja työn kehittämiseksi nuorisopalvelut on hakenut OKM:stä lisääavustusta nuoriso-ohjaajien palkkaamiseksi nuorten väkivallan ehkäisytyön hankkeen ja ennalta estävän poliisin ankkuriryhmän yhteistyön vahvistamiseksi. Hankkeessa on tarkoituksena kokeilla ja jatkokehittää toimintamalleja ja työtapoja nuorten väkivaltaisen käytöksen ennalta ehkäisemiseksi sekä oireilevien nuorten auttamiseksi nuorisotyön ja Ankkuritoiminnan keinoin. Hanke toimii verkostomaisesti tehden työtä eri toimijoiden kanssa ja siinä etsitään nopean reagoinnin työmallin toimivia ratkaisuja alueille käyttöönotettavaksi. Työ lisää osaamista väkivaltailmiön kanssa työskentelyyn ja tuottaa sekä vakiinnuttaa toimivampia uusia käytäntöjä nuorisotyöhön.

Muita toimialoja koskevista aloitteesta esitetyistä toimenpiteistä todetaan seuraavaa:

Palveluita mielenterveyden ja päihteiden käytön ongelmiin tulisi saada Helsingissä nykyistä paremmin, ja estää lasten ja nuorten tilanteen edelleen heikkeneminen. Nuorisopalveluiden työntekijät ovat nostaneet henkilöstöltä kerätyn kokemustiedon keruussa huolen nuorten mielenterveyden haasteista ja niihin liittyvistä palveluvajeista. Nuorisotyössä näkyy, että mielenterveyden haasteisiin on usein vaikeaa saada apua tai siihen pääseminen kestää liian kauan. Nuorten mielenterveyshaasteet ovat pysyvä ilmiö ja erityistä tukea tarvitsevat nuoret jäävät usein ilman riittäviä palveluita. Palveluiden ruuhkautuminen ja epäselvät lähetekäytännöt hankaloittavat avun saamista. Apua saadaan usein vasta, kun asiat ovat pahassa kriisissä. Osa nuorista ei uskalla tai halua myöskään kertoa päihteiden käytöstä mielenterveyspalveluissa, koska muuten hoito saatetaan evätä. Hoitotahot siirtävät vastuuta toisilleen ja hoitoon ohjaavat, mutta hoidon saaminen onkin sitten eri juttu. Nuoret eivät myöskään aina tiedä minne mennä, ja jäävät yksin pahan olon kanssa tai toimivat toisilleen terapeuttina, kun ei muualta löydy apua. (Nuorisopalveluiden henkilöstön kokemustiedon koonti 2022).

Päihteiden yhteiskäytön on huomattu kasautuvan huolestuttavasti samoille nuorille, ja ”ne ketkä käyttävät päihteitä, todella käyttävät niitä” (em. 2022). Vaikka helsinkiläisnuorten päihteiden käytössä on tapahtunut myönteistä kehitystä viime vuosien aikana, silti esim. laittomien huumeiden kokeilut ovat yleisempiä kuin koko massa keskimäärin (Helsingin ehkäisevä päihdetyö). Eri päihteiden yhteiskäyttö keskittyy samoille nuorille, joten nuoria tulisikin palveluissa kohdata kokonaisvaltaisesti. Nuoren kohtaamista kokonaisuutena puoltaa myös se, että heikko terveydentila ja henkinen pahoinvointi ovat yhteydessä päihteidenkäyttöön ja näin tulee myös niitä hoitaa päihteidenkäytön hoitamisen ja ehkäisyn ohella (Mäki Netta 2021, Artikkelit Kvartti kaupunkitut-

kimuksen verkkolehti: Eri päihteiden käyttö kasautuu Helsingissä samoille nuorille. Käytön taustalla myös kotioloihin ja terveyteen liittyviä tekijöitä).

Esittelijä

nuorisoasiainjohtaja
Mikko Vatka

Lisätiedot

Irma Sippola, projektipäällikkö, puhelin: 310 71640
irma.sippola(a)hel.fi
Tiina Nurmi, suunnittelija, puhelin: 310 89121
tiina.nurmi(a)hel.fi

Liitteet

1 Ryhmäaloite 15.03.2023 Heinäluoma Eveliina Nuorten hyvinvointipalveluiden saatavuus turvattava

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano

Lausuntoehdotus

Lausunto on ehdotuksen mukainen.

Esittelijän perustelut

Kaupunginkanslia on pyytänyt kulttuuri- ja vapaa-aikalautakunnalta lausuntoa kaupunginhallitukselle 1.9.2023 mennessä sosiaalidemokraattisen valtuustoryhmän aloitteesta, jossa nuorten hyvinvointipalveluiden saatavuuden turvaamiseksi esitetään toimenpiteitä lasten ja nuorten hyvinvoinnin vahvistamiseksi ja nostamiseksi keskiöön.

Aloite on kokonaisuudessaan liitteenä.

Lausuntoa on pyydetty myös sosiaali-, terveys- ja pelastuslautakunnalta sekä kasvatusta ja koulutusta lautakunnalta.

Esittelijä

nuorisoasiainjohtaja
Mikko Vatka

Lisätiedot

Irma Sippola, projektipäällikkö, puhelin: 310 71640
irma.sippola(a)hel.fi
Tiina Nurmi, suunnittelija, puhelin: 310 89121
tiina.nurmi(a)hel.fi

Liitteet

1 Ryhmäaloite 15.03.2023 Heinäluoma Eveliina Nuorten hyvinvointipalveluiden saatavuus turvattava

06.06.2023

Asia/17

luiden saatavuus turvattava

Muutoksenhaku

Muutoksenhakukielto, valmistelu tai täytäntöönpano